

בינת זקנים

לקחי מוסר ודרך ארץ הנלמדים מפרשת השבוע מחז"ל וזקני הדורות ז"ל

תרומה - תשפ"ב

דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי (שמות כ"ה ב')

צדקה: החפץ ליתן הרבה ונותן מעט כפי השגת ידו, אותו המעט מתברך בידי העני ראה זו חדש, שכתב החסיד בעל שני לוחות הברית (פרשת תרומה - תורה אור) במעלת הצדקה עד כמה מגיעה. האדם שינדב לתת למעשה המשכן ככר זהב, ולא היה בידו יכולת לתת כי אם לטרא זהב, כיון שבנדיבות לבו היה לתת ככר אם היה לו, בהגיע אותו לטרא זהב ביד הגזבר היה מתרבה ומספיק למלאכה כשיעור ככר. וזהו שיעור הכתוב, "ויקחו לי תרומה" וכפי השיעור "אשר ידבנו לבו" לתת. דרך משל, נדב בלבו ככר זהב לתת אם היה בידו, כיון שנדבו בלבו כשיעור הזה באמת, "תקחו את תרומתי", אע"פ שנתן לטרא זהב, דע שבהגיע בידך יספיק כשיעור ככר, ע"ש.

נלמד מכאן מעלת תהילת הצדקה, שאדם שיש בלבו לתת הרבה אם היה לו, ונתן מעט כפי השגת ידו, אותו מיעוט שנתן נחשב כאילו נתן הריבוי שהיה בלבו, ומקבל שכר כאילו אותו ריבוי נתנו בפועל, משום שאותו מיעוט שקיבל העני מתברך בידו כשיעור הרבה - כיון שנתנו הנותן בלב שלם. (מעיל צדקה [להשבט מוסר ז"ל] - סימן ארצ"א).

תורה - דביקות בה': דביקות בה' יתברך ע"י התורה - יציאת שפע לעולם ממקום הארון אשר בו התורה

אמר להם הקב"ה לישראל "התורה שלי, ונטלתם אותה. קחו אותי עמה", שנאמר "ויקחו לי תרומה". (תנחומא תרומה סימן ג'). בנוהג שבעולם, אדם לוקח חפץ מן השוק, שמא יכול לקנות בעליו! אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם "כביכול לי אתם לוקחים". הוי "ויקחו לי תרומה". (שמות רבה ל"ג ו').

"ויקחו לי תרומה", שמי שעוסק בתורה כאילו לוקח לי, שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד (ברכות ח). (בעל הטורים שמות כ"ה ב').

[קודם לימוד התורה צריך להרהר ביראתה' כדי שיוכל להתקשר ולהתדבק בעת עסקו בתורה כדיבורו ורצונו יתברך (רוח חיים - אבות ו א', ונפש החיים ז' ז, ע"ש)] ובשעת העסק והעיון בתורה ודאי שאין צריך אז לענין הדביקות כלל, שבהעסק ועיון לבד הוא דבוק ברצונו ודיבורו יתברך, והוא יתברך ורצונו ודיבורו חד. והוא ענין מאמרם ז"ל בשמות רבה, אדם לוקח חפץ שמא יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה נתן תורה לישראל ואומר להם כביכול לי אתם לוקחים כו'. וזה שכתוב בכמה מקומות בזוהר דקודשא בריך הוא ואורייתא חד. (נפש החיים שער ד' פרק י').

יש לך מקח שמי שמכרו נמכר עמו. אמר הקב"ה לישראל "מכרתי לכם תורת, כביכול נמכרתי עמה", שנאמר "ויקחו לי תרומה" (פי' כביכול לי אתם לוקחים, ולזה יקחו תרומה לעשות משכן לדירתי, כדמפרש ואזיל (יפה תואר)). משל למלך שהיה לו בת יחידה. בא אחד מן המלכים ונטלה, ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו. אמר לו "בתי שנתתי לך, יחידית היא! לפרוש ממנה איני יכול. לומר לך 'אל תטלה' איני יכול, לפי שהיא אשתך. אלא זו טובה עשה לי, שכל מקום שאתה הולך, קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם, שאיני יכול להניח את בתי". כך אמר הקב"ה לישראל "נתתי לכם את התורה; לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם 'אל תטולה' איני יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו", שנאמר (שמות כ"ה ח) "ועשו לי מקדש". (שמות רבה ל"ג א').

[התורה בתחתונים, והסיבה בזה, כי את אשר יאהב ה' בעולמו הוא קיום התורה אשר בבני האדם. כי אף שהעליונים שכל פועל ששים ושמים לעשות רצון קונם

בלי הפסק, לאו חיבה יתירה נודעת להם, שאין להם כלים גשמיים לקיים את דברי התורה במעשה ממש כתחתונים, ולכן הכרח ליתנה לבני האדם. ועוד, שהעליונים אינם אפשריים על החטא, אלא עושים רצון קוניהם בטבעם אשר בראם ה', ולכן אין כבוד ה' ניכר כ"כ בהם, משא"כ בני האדם אשר הם בחייריים ואפשריים על החטא, וכאשר יעשו את הטובה מפני מצות הבורא יתכבד ה' בהם מאד. ולכן שכינתו דבקה בהם להנהיג העולם על ידם, ומקום מנוחתו בבית המקדש בארון אשר בו התורה, ומשם היה יוצא השפע לכל העולם. ומה שאמר "ולפרוש ממנה אי אפשר", פי' כי הכרח לשום עיני השגחתו במקום אשר התורה מתקיימת ולהיות דבק שם. (יפה תואר על שמור"ר ל"ג א', ע"ש עוד).

[הקב"ה כביכול נמכר עם התורה, על שכבודו ברוך הוא ואורייתא חד. ועל זה הזהיר הכתוב (משלי ד' ב) אל תעזוב את המקח, היינו "רעך וריע אביך" - הוא אבינו מלכנו השוכן בתוכנו בזמן שאנחנו משמרים התורה כהלכתה. ועל זה אמר הכתוב "ויקחו לי", שע"י התורה תקחו לי. (תפארת ציון על שמור"ר שם)].

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וגו' (שמות כ"ה ג')

צדקה: כסף שנותן לצדקה יוצא מרשותו, אבל נשאר לו באוצר ה' לאכול מפריה - כספי האדם בידו כפקדון מה' יתברך

"וזאת התרומה אשר תקחו מאתם", אמר "מאתם" לרמוז שמעשה הצדקה שאדם נותן, הגם שהוא יוצא מתחת ידו, אין לומר עליו שהוא לקוח ממנו - שיובן שאינו שלו עוד, כי לא יצדק; אלא לומר שהוא "לקוח" מאתו, כלומר מאצלו, אך בכל מקום שהוא - ברשותו ושלו הוא. וזהו אומרו "וזאת התרומה אשר תקחו מאתם", כלומר תקחו מהיות אצלם בלבד, אבל היא שלהם באוצר ה' קיימת לו לאכול מפריה ולשבוע מטובה בעולם הזה ובעולם הבא, וצדקתם עומדת לעד בעין לרצון להם לפני ה'; ואם כן, הוי כאילו לא לקחו מהם, רק מהיות אצלם, כי שלהם היא בכל מקום שהיא.

עוד, אומרו "מאתם", להורות ג"כ כי מה שנותן האדם, אין נותן משלו כלום, כי משלו יתברך הכל. וזהו "מאתם", כלומר זה הזהב וכסף שאתם לוקחים אינם שלהם, אלא שלי בפקדון אתם, ואין להם בו כלום, רק שהוא אתם, כי "לי הכסף ולי הזהב" (תגי ב' ח). (זקן אהרן [להר"ר אהרן הכהן ז"ל - ויניציאה תי"ז] - תרומה דף מ"א טור א', הובא במעיל צדקה - סימן ארצ"א).

וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם (שמות כ"ה ח')

מעלתן של ישראל: מפני חביבותנו לפני הקב"ה הוא מתאוה לשכון אצלנו - לא רצה הקב"ה להמתין עד שיבנה בית המקדש בירושלים

אמר לו הקב"ה למשה "עשו לי משכן שאהיה מדבר עמך בתוכו. ולא עוד, אלא שאני מתאוה לשכון אצל בני". כיון ששמעו מלאכי השרת כך, התחילו אומרים "רבונו של עולם, למה אתה מניח לעליונים ויורד לתחתונים", וכו'. אמר להם הקב"ה "ומה אתם תמהים על זו, ראו מה אני מחבב את התחתונים, שאני יורד ושוכן בתוך יריעות עזים", שנאמר (שמות כ"ז ז) "ועשית יריעות עזים". (תנחומא תרומה סימן ט').

[סברא מבחוץ שלא יתאוה לשכון כאן למטה, שהוא מקום מגושם עד תכלית הגשמיות, והוא יתברך מקור הקדושה והרוחניות, ועכ"ז מתאוה לשכון כאן למטה אצל בניו. וטעם הדבר, כי בשבילם ברא את השמים ואת הארץ, וכיון שהם סיבת השמים הם גדולים ממדור העליון, שהם השמים; כיון שישראל הסיבה והשמים המסובב, לכן מתאוה לשכון בסיבה. ומה גם שעל ישראל עושה מרכבתו, כי הם

חלקו מצד הנשמה, דצד החלק ככל החלק. **ולא עוד אלא** [להשבת מוסר ז"ל] - דף קמ"ב טור ב' וע"ש (עוד).]

אמר הקב"ה לישראל "אתם צאני ואני רועה, עשו דיר לרועה שיבא וירעה אתכם. אתם כרם ואני שומר, עשו סוכה לשומר שישמור אתכם. אתם בנים ואני אביכם, כבוד לבנים כשהן אצל אביהם וכבוד לאב כשהוא אצל בניו, עשו בית לאב שיבא וישרה אצל בניו". לכך נאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". **(שמות רבה ל"ד ג.)**

ראה גם ראה מעלת מין האדם, שהרי השי"ת צוה בתורתו לעשות כלים גופניים במשכן ובמקדש - היותם ציורים ודוגמא לדברים שכליים (רוחניים) שבעולם העליון, כדי להשכיח שכינתו ולהיות דירתו בתחתונים. זהו שדרשו ז"ל (שמות רבה ל"ג ד') "כי כל בשמים ובארץ" (דברי הימים א' כ"ט י"א) - כל מה שברא הקב"ה למעלה ברא למטה, וכו' (ע"ש באריכות). ולא עוד אלא שחביבין שלמטה משל מעלה, שהרי הניח של מעלה וירד בשל מטה, שנאמר "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" [ע"כ תוכן דברי המדרש]. וזו היא מעלה גדולה לישראל, בהיות להם עם השי"ת דביקות הגדול הזה. **(רבינו בחיי** כד הקמח - ערך "לולב").

[דבר מקובל הוא כי עיקר הכוונה לשכון בבית עולמים (בית המקדש), שהוא כנגד כסא הכבוד, אבל בראות ה' כי יתארך הזמן, צוה לעשות משכן עד שיגיעו הימים ויכנסו לארץ. ואמרו ז"ל, משל למלך שרצה לבנות ארגנטי לבנו ביום חופתו, וראה שאינו יכול לבנותו מיד כרצונו, אמר "יש לי ארגנטי ישנה, אצחצח אותה עד שאעשה חדשה", כן הוא ענין המשכן עד שיבנה בית הבחירה. ומצינו כי מקדש איקרי "משכן" ומשכן איקרי "מקדש", דכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". וכמו שה' השכיח שכינתו בהר סיני, דכתיב (דברים ה' כ"א) "הן הראנו ה' אלקינו את כבודו וגו'", כן במשכן (שמות מ' ל"ד) "וכבוד ה' מלא את המשכן". **(דרשות ר"י אבן שויעב** ז"ל [תלמיד הרשב"א ז"ל] - פרשת תרומה).]

[כל זמן שהשכינה שורה בתחתונים, העולם עומד על מילואו והשלמתו, וכל סדרי בראשית עומדים בתכונתם, וציורי שפע הברכה מיושרים בנתיבתם, והברכה מצויה בעולם כפולה ומכופלת. **(תורת המנחה** - סוף פרשת תרומה).]

מעלתו של ישראל: כל אחד מישראל מוכשר להיות מדור לשכינה כמשכן

אמר "ועשו לי מקדש" ואח"כ "ושכנתי בתוכם"; "בתוכו" לא נאמר, אלא "בתוכם" - שכל אחד ואחד מישראל הוא מדור לשכינה. וכינה את עשיית המשכן כן באומרו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", רצה שהעיקר הוא הם בעצמם - שיכשירו עצמם וגופן ויטהרו רעיוניהם באופן יהא מוכשר למעלת השי"ת שישירה בתוכו. **(מגן אבות** [למהרי"ט צהלון ז"ל] על אבות דרבי נתן פרק י"א).

הציווי הוא שאמר הקב"ה "ועשו לי מקדש", ולא אמר "ויעשו לי משכן". אלא אמר הקב"ה, המשכן הוא דוגמת האדם - במשכן יש קודש הקדשים ובאדם יש המוח, במשכן יש ארון וכרובים ובאדם יש הלב והריאה, וכו'. אמר "ועשו לי מקדש" - יקדשו איברייהם שהם דוגמת המשכן, "ושכנתי בתוכם", לא אמר "בתוכו" אלא "בתוכם" ממש - בתוך איברייהם. **(שפתי כהן** עה"ת פרשת פקודי ל"ט ל"ב).

על זאת יחרד לב האדם מעם הקדוש, שהוא כולל בתבניתו כל הכחות והעולמות כולם, שהן המה הקודש והמקדש העליון. כי המשכן והמקדש היו כוללים כל הכחות והעולמות וכל הסדרי קדושות כולם; כל בתיו וגנזכיו עליותיו וחדריו וכל כלי הקדש, כולם היו בדוגמא עליונה - צלם דמות תבנית העולמות הקדושים וסדרי פרקי המרכבה, וכו'. ולכן האדם מעם הקודש שכולל ג"כ כל סדרי בראשית וסדרי המרכבה כלל הבריאה כולה, הוא ג"כ דוגמת ותבנית המשכן והמקדש וכל כליו - מכוון בסדר התקשרות פרקי אבריו וגידיו וכל כחותיו. וכן מחלק בזוהר כלל תבנית המשכן וכליו, שהמה רמוזים כולם באדם, אחד באחד יגשו כסדר.

לזאת, הרי כי ודאי עיקר ענין הקודש והמקדש ושריית שכינתו יתברך, הוא האדם, שאם יתקדש עצמו כראוי בקיום המצוות כולן, שהם

תלויין ג"כ בשורשן העליון וכו', אז הוא עצמו המקדש ממש ובתוכו ה' ית"ש, כמ"ש (ירמיה ז' ד') "היכל ה' היכל ה' המה". וכמאמרם ז"ל (אלשיך ויקרא ל"א, וכ"כ בכלי יקר שמות כ"ו ט"ו, ובציצה לדרך שמות כ"ה ח', וע"י סדר עולם רבה סוף פרק ו') "ושכנתי בתוכם", "בתוכו" לא נאמר אלא "בתוכם" וכו'. **(נפש החיים** שער א' פרק ד' והגה"ה שם).

זה כל האדם - שיעבוד את בוראו עבודה שלימה עבודה תמה ויהיה הוא משכן אל הקדושה, כדכתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" ופירשו רבותינו ז"ל "בתוכו" לא נאמר אלא "בתוכם", וכתוב (ירמיה ז' ד') "היכל ה' המה", ואמרו בזוהר הקדוש (תיקו"ז תיקון ו') זכאה בר נש דעביד לה לשכינתא דירה נאה בליביה. **(פלא יועץ** ערך "דירה").

קדושת בית הכנסת: השכינה שורה בכל בית הכנסת - הוא "מקדש מעט"

כמה חביבים הם ישראל לפני הקב"ה, שבכל מקום שהם שורים הקב"ה נמצא ביניהם (להשרות שכינתו עליהם (מתוך מדבש)), לפי שאינו מסיר אהבתו מהם. מה כתוב, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", "ועשו לי מקדש" סתם (שזה מורה גם על מקדש מעט, דהיינו בתי כנסיות, שאם היה נאמר רק על המשכן היה לו לומר "ועשו לי מקדש כזה", כיון שהראהו הקב"ה למשה כמ"ש אח"כ (שמות כ"ה ט') "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן", ומדסתם הכתוב בא לרמז גם על בתי כנסיות (מתוך מדבש)), כי כל בית הכנסת שבעולם נקרא "מקדש". **(זוהר** נשא דף קכו).

ובמגילה (כט). "ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם" (יחזקאל י"א ט"ז), אמר רבי יצחק, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

וכתב בספר **תורת המנחה** (פקודי - דרשה ל"ד): השכינה, אע"פ שהיא קבועה בבית המקדש ואינה זזה משם (שמות רבה ב' ב', ועוד) ושם חביון עוזו, קרנים מידו לו (קרני אור של השכינה) יוצאים ונוצצים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וכן הוא אומר "ואהי להם למקדש מעט בארצות וכו'". **(עכ"ל)**.

[הקב"ה השרה שכינתו אצלנו בבית ראשון ואח"כ בבית שני, ומפני עוונותינו הסיר שכינתו מאתנו וכו'. ונרגיל עצמנו להיות זהירים בקדושת בית המדרש ובית הכנסת, שהם לעת עתה מקדש שלנו, כמו שנאמר "ואהי להם למקדש מעט", ויהיה תיקון בזה על העבר. **(החפץ חיים** ז"ל כזכור למרים - פרק י"ח).]

וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקְּדָשִׁים לְמִשְׁכַּן וְגו' (שמות כ"ו ט"ו)

מצוות ומעשים טובים: המְעֵשָׂה את חבריו לעשות, מקבל שכר כאילו הוא עשאה "ועשית את הקדשים", מה כתיב למעלה מן הענין? "וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר" (שמות כ"ה מ'), וכי משה עשה את המשכן, והלא כתיב (שמות ל"ו א') "ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב?" אלא משה לתלמוד ובצלאל למעשה (פי' שלא היה בצלאל מכוון המלאכה אם לא שהיה מלמדו משה כל פרטי הדברים (פי' תואר)). מאכן אמרו רבותינו, ליתן שכר לְמַעֲשֵׂה (פי' הגורם וכופה הבריות למעשים טובים (מתנות כהונה)) כעושה, שכן מצינו במשה שעשה בצלאל למלאכת המשכן והעלה עליו הקב"ה כאילו הוא עשאו, שנאמר (דברי הימים א' כ"א כ"ט) "ומשכן ה' אשר עשה משה במדבר". **(שמות רבה** ל"ה ג').

[וכ"כ בסנהדרין (צט): "ומטן אשר הכית בו את היאור" (שמות י"ז ה'), וכי משה הכהו, והלא אהרן הכהו? אלא לומר לך, כל המעשה את חבריו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. עכ"ל. **ובאבות דרבי נתן** (פרק כ"ד) הנוסח: כאילו עשאה בגופו.]

[וביפא תואר (על שמו"ר שם) כתב: "ליתן שכר למעשה כעושה", קשה, דבבא בתרא (ט) וכן במדבר רבה (י"ד י) קאמר "גדול המעשה יותר מן העושה". וי"ל דהתם במעשה הצדקה, שהמעשה סיבה כי רבים יתנו, וזה טוב מנתינתו לבדה, וכן התלמוד - שעל ידו יקיים כמה מצוות, וגם ילמד רבים כאחד; אבל במעשה מצוה אחת, כגון מלאכת המשכן, מה יוסיף בעשיות יותר ממעשהו. עכ"ל. וע"ע **בטור** (י"ד סי' רמ"ט) וב"ב"ח (שם אות ג'), ובעוד מפרשים שם. וע"ע בספר **חכמת התורה** (להגר"ש קלוגר ז"ל) - תרומה עמ"ש ש"צ), ובבינה לעתים (דרוש ע), ואין כאן מקום להאריך.]